

Wymagania edukacyjne z języka polskiego dla klasy I
POZIOM PODSTAWOWY I ROZSZERZONY
Rok szkolny 2024-2025

Na ocenę dopuszczający uczeń:

- określa ramy chronologiczne epok literackich;
- definiuje terminy literackie związane z historią literatury i kultury – w ogólnym rozumieniu przyjętej terminologii (bez rozpoznawania konwencji literackiej i określania ich cech w utworach);
- rozpoznaje w utworze literackim elementy fantastyki, symbolizmu, realizmu i określa ich funkcje – z wyłączeniem groteski i jej funkcji w tekście;
- streszcza teksty literackie omawiane na zajęciach (wskazane przez podstawę programową);
- wybiórczo zna treść i problematykę lektur wskazanych w podstawie programowej;
- czyta ze zrozumieniem tekst literacki i interpretuje go z pomocą nauczyciela – z wyłączeniem refleksji nad tematyką i problematyką poznanych tekstów i ich związku z programami epoki;
- przyporządkowuje utwory do danej epoki;
- rozpoznaje gatunki literackie –z wyłączeniem kroniki, sielanki, powieści poetyckiej, ale z uwzględnieniem sonetu;
- charakteryzuje bohatera literackiego, porównuje go z innymi – z wyłączeniem wartościowania sposobów kreowania świata przedstawionego;
- realizuje pisemne formy wypowiedzi wprowadzane na lekcji (w tym: rozprawkę, esej) z uwzględnieniem podstawowych zasad retorycznej organizacji tekstu, ale z wyłączeniem szkicu interpretacyjnego, szkicu krytycznego, hasła encyklopedycznego;
- w wypowiedziach pisemnych i ustnych posługuje się językiem komunikatywnym – z wyłączeniem stosowanie zasad poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu i weryfikacji własnych decyzji poprawnościowych. Nie zwalnia to jednak ucznia z pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonywania korekty tekstu własnego i stosowania kryteriów poprawności językowej;
- w pracach pisemnych formułuje w większości poprawne wnioski;
- określa funkcje języka, rozpoznaje i tworzy różne akty mowy – z wyłączeniem funkcji metajęzykowej tekstu;
- rozumie pojęcie prądu literackiego i artystycznego, motywu literackiego i toposu; rozpoznaje podstawowe motywy i topusy – z wyłączeniem odczytywanie funkcji cech prądów literackich i artystycznych;
- w zakresie czytania ze zrozumieniem odtwarza informacje sformułowane wprost, odczytuje sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitów), wyodrębnia główną myśl całego tekstu;
- rozumie tekst staropolski i potrafi „przełożyć” go na język współczesny.

POZIOM ROZSZERZONY

- sytuuje w czasie i przestrzeni tylko najważniejsze wydarzenia literackie;
- rozpoznaje przybliżony czas powstania wskazanego tekstu kultury na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej;
- posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- dostrzega niektóre typy błędów językowych.

Na ocenę dostateczny uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- posługuje się terminami literackimi związanymi z historią literatury i kultury;
- wskazuje cechy gatunków literackich;
- wyjaśnia ideę utworu, rozpoznaje jego problematykę;
- rozróżnia charakterystyczne cechy stylu w tekstach z różnych epok;
- wyraża własne sądy na temat przeczytanych tekstów;
- zabiera głos w dyskusji;
- w pracach pisemnych posługuje się poprawnym stylem, formułuje poprawne merytorycznie wnioski, trafnie komentuje fakty, umiejętnie stosuje akapity;
- w zakresie czytania ze zrozumieniem określa funkcję środków językowych w tekście retorycznym, formułuje tezę tekstu bądź fragmentu tekstu, odróżnia argumenty od przykładów oraz tezę od hipotezy;
- wskazuje środki językowe użyte w tekście jak eufonia, epifora; elipsę;
- wskazuje charakterystyczne cechy językowe tekstów średniowiecznych, renesansowych, barokowych i oświeceniowych; rozpoznaje w nich znaki i symbole biblijne i antyczne – z wyłączeniem odczytywanie funkcji cech prądów literackich i artystycznych;
- potrafi odnaleźć w utworze trwałe wartości – dla siebie samego, dla narodu czy życia społecznego;
- potrafi wygłosić z pamięci 1 utwór staropolski;
- wypowiada się, ze zrozumieniem sensu i struktury artystycznej, o poznanych utworach staropolskich;
- potrafi rozpoznać związki frazeologiczne zawierające aluzje mitologiczne i biblijne;
- określa, czym jest retoryka i wskazuje w tekście typowe środki retoryczne.

POZIOM ROZSZERZONY

- odróżnia fakty od opinii;
- rozumie tematykę i problematykę omówionych utworów;
- dostrzega podstawowe konteksty interpretacyjne;
- określa, kiedy wypowiedź jest stosowna i skuteczna – z wyłączeniem definiowania etykiety językowej w tekstach prasowych, reklamowych itp.
- dostrzega i ocenia przejawy agresji w języku.

Na ocenę dobry uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- charakteryzuje prądy artystyczne i intelektualne omawianych epok – z wyłączeniem odczytywania funkcji cech prądów literackich i artystycznych;
- samodzielnie interpretuje utwór, w tym w kontekście innych tekstów literackich wiąże fakty literackie z historycznymi;

- ocenia i wartościuje postawę bohatera literackiego, wskazuje motywy jego postępowania - z wyłączeniem wartościowania sposobów kreowania świata przedstawionego;
- broni własnego zdania w dyskusji, popiera wypowiedź cytataми;
- wiąże fakty literackie z historycznymi;
- w pracach pisemnych posługuje się odpowiednią terminologią, dobrą składnią, ortografią, interpunkcją; w sposób przemyślany komponuje wypowiedź;
- w zakresie czytania ze zrozumieniem: nazywa środki językowe i określa ich funkcje w tekście – z wyłączeniem paronomazji, metonimii, synekdochy, odmiany inwersji, ale z uwzględnieniem elipsy;
- określa rolę toposów antycznych i biblijnych w tworzeniu znaczeń uniwersalnych – z wyłączeniem wpływu starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej; rozumienie pojęcie katharsis i charakteryzowanie jego roli w kształtowaniu odbioru dzieła;
- potrafi analizować i interpretować tekst literacki i nieliteracki jako wytwór aktu mowy, ze wskazaniem dominującej funkcji językowej tekstu - z wyłączeniem funkcji metajęzykowej tekstu;
- wykazuje orientację w czerpaniu z różnorodnych źródeł informacji;
- zna pojęcia związane z kulturą epoki: źródła kultury europejskiej, kultura antyczna, stoicyzm, Biblia, Stary i Nowy Testament, średniowiecze, franciszkanizm,; renesans (odrodzenie), humanizm, reformacja; barok, kontrreformacja; oświecenie, racjonalizm, empiryzm, krytycyzm, sentymentalizm, rokoko, liberynizm, wolterianizm;
- zna, rozumie i poprawnie stosuje pojęcia: komunikacji językowej, kultury języka, normy i zwyczaju językowego, błędu językowego, funkcji językowych tekstów; kryteriów poprawności językowej.

POZIOM ROZSZERZONY

- charakteryzuje podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz hasła programowe i idee poszczególnych epok;
- wskazuje i opisuje charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w omawianych tekstach literackich;
- hierarchizuje pod względem stopnia ważności wydarzenia literackie;
- rozpoznaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz określa jego powiązania z kontekstem historycznym - z wyłączeniem rozpoznawania i charakterystyki głównych stylów w architekturze;
- przeprowadza krytyczną analizę źródeł informacji - z wyłączeniem rozumienia teorii funkcji bazy danych;
- określa podstawowe funkcje tekstów - z wyłączeniem funkcji metajęzykowej tekstu;
- rozpoznaje i wyjaśnia funkcje tropów i środków retorycznych w prozie i poezji renesansowej oraz charakterystycznych tropów i figur w poezji baroku i oświecenia, np.: inwersja, hiperbola, oksymoron, peryfrazja itp.;
- wskazuje podstawowe chwytówerystyyczne w tekście czytany.

Na ocenę bardzo dobry uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- dostrzega konteksty filozoficzne epok;

- interpretuje teksty literackie, uwzględniając różnorakie konteksty kulturowe (ideowe, biograficzne itd.);
- tworzy pełen portret psychologiczny bohatera, porównuje go z innymi;
- sprawnie posługuje się poznaną terminologią teoretyczno-literacką;
- interpretuje i porównuje dzieło literackie z filmowym, teatralnym, dziełami kultury;
- w pracach pisemnych wykazuje się samodzielnością sądów, bogatym słownictwem, znajomością kontekstów kulturowych;
- wartościuje cechy różnych odmian języka, charakteryzuje język tekstów staropolskich;
- wykorzystuje analizowane teksty naukowe (historyczno- literackie, teoretyczno-literackie, filozoficzne) jako kontekst interpretacyjny dla utworów literackich;
- korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej wskazanej przez nauczyciela;
- świadomie stosuje słownictwo i struktury składniowe typowe dla odmiany mówionej i pisanej języka polskiego;
- zna pojęcie konwencji literackiej – z wyłączeniem **konwencji turpistycznej i postmodernistycznej**;
- rozpozna je konwencję fantastyczną, symboliczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową i określa ich cechy;
- zna gatunki literackie poznane poprzez lekturę i analizę konkretnych utworów: psalm, przypowieść; epopeja, tragedia, epigramat, pieśń, hymn, epos rycerski, fraszka, tren, sonet, pamiętnik, bajka, satyra, poemat heroikomiczny, komedia.

POZIOM ROZSZERZONY

- sprawnie wiąże fakty w łańcuchy przyczynowo-skutkowe i wyciąga wnioski;
- wskazuje i opisuje charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w omawianych tekstach literackich;
- sprawnie podaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz jego powiązania z kontekstami: historycznym, literackim, filozoficznym;
- zauważa rozmaite interpretacje tekstów kultury, samodzielnie analizuje reinterpretacje
- samodzielnie ocenia wydarzenia kulturalne;
- przeprowadza krytyczną analizę źródeł informacji;
- rozróżnia pojęcia błędu językowego i zamierzonej innowacji językowej;
- odróżnia fakty od opinii, tworzy własne opinie i konfrontuje je z innymi poglądami;
- potrafi sporządzić bibliografię do określonego tematu, zredagować przypis i skrócony opis bibliograficzny;
- posługuje się odpowiednią terminologią dotyczącą literatury i innych tekstów kultury.

Na ocenę celujący uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- wykazują rozległą wiedzę i erudycję z zakresu historii literatury;
- wykazuje własne zainteresowania sferą kultury, np. czyta prasę literacką, bierze udział w konkursach;
- w pracach pisemnych funkcjonalnie wykorzystuje materiał literacki spoza kanonu lektur;
- samodzielnie korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;

- wypowiada się w pięknej, bezbłędnej polszczyźnie.

POZIOM ROZSZERZONY

- sprawnie wiąże fakty w łańcuchy przyczynowo-skutkowe i wyciąga wnioski;
- wskazuje i opisuje charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w omawianych tekstach literackich;
- bezbłędnie podaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz jego powiązania z różnymi kontekstami;
- zauważa rozmaite interpretacje tekstów kultury i je ocenia;
- zna literaturę dotyczącą sztuki i wydarzeń kulturalnych, stosuje tę wiedzę w różnych sytuacjach problemowych;
- trafnie określa funkcje tekstów kultury;
- precyzyjnie posługuje się odpowiednią terminologią dotyczącą literatury i innych tekstów kultury.